

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ЧИННИК РЕФОРМУВАННЯ ЗМІСТУ ШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ У ФРАНЦІЇ

У статті мова йде про вплив європейської інтеграції на реформування змісту шкільної освіти у Франції. Зроблено спробу показати залежність змін у змісті французької шкільної освіти від загальноєвропейських процесів у системі освіти. Франція переконливо демонструє політичну рішучість у розв'язанні складних проблем шкільної освіти, доказом цього є новий Закон про освіту, прийнятий 23 квітня 2005 року.

Національна освіта зазнає сьогодні трансформацій у рідчизні загальноосвітніх та європейських тенденцій. Наразі й реформи в шкільній освіті Франції значною мірою підпорядковані завданням її інтеграції у європейський освітній простір. З огляду на це важливо не лише добре знати, але й брати до уваги теоретичний і практичний досвід європейських освітян у тому, що стосується освітньої політики, стратегії й тактики розбудови школи ХХІ століття. Особливий інтерес у цьому контексті становлять країни – лідери європейської інтеграції, до яких, звісно, належить і Франція.

Закономірно, що багато українських, а також російських науковців присвятили дослідженню системи загальної середньої освіти у Франції свої праці – Ж. Арутюнов, Б. Вульфсон, О. Гопанчук, О. Джурицький, Г. Єгоров, Л. Зязюн, Б. Ілечко, А. Калош, Н. Лавриченко, О. Лисова, М. Лещенко, З. Малькова, О. Матвієнко, В. Мігіна, О. Овчарук, В. Пилипівський, Л. Пуховська, Ф. Савуа, О. Сапова, І. Уваров, А. Шопін, Т. Яркіна та ін. Проте необхідно зазначити, що стрімкі зміни, які відбуваються у французькій школі в умовах формування єдиного європейського освітнього простору, вимагають їх цілеспрямованого моніторингу й наукового аналізу.

Експерти з освіти Ради Європи інтерпретують єдиний європейський освітній простір як спільний європейський дім, а отже "європейська свідомість має будуватися на знанні європейських цінностей, духовних витоків та культурної спадщини Європи, спільного історичного шляху протягом останніх двох тисячоліть" [1: 29 ;2: 55].

Сучасний європейський формат інтеграційних процесів в освіті представлено переважно у двох версіях – двох концепціях європейської освіти: концепції Європейського Союзу та концепції Ради Європи. Формування єдиного європейського простору, згідно з концепцією Європейського Союзу – власне за Резолюцією Ради Європейського Співтовариства від 24 травня 1988 року та за іншими освітньо-політичними маніфестами ЄС, зорієнтовано на розробку освітньої системи в таких основних пріоритетних напрямках, як:

- полікультурна Європа,
- мобільна Європа,
- Європа якісної професійної підготовки всіх школярів,
- Європа якісної базової освіти,
- Європа в соціально-культурній та політико-економічній інтеграції з усім сучасним світом [2: 120].

Ідеологія освітньої політики Ради Європи, за рекомендаціями Парламентської Асамблеї Ради Європи (22 вересня 1989 р.) та за іншими освітніми меморандумами Ради Європи, базується на принципах розбудови Великої Гуманістичної Європи як спільного Європейського дому, де інтеграційний поступ співіснує з чітко визначеними тенденціями збереження історично зумовленої специфіки духовного потенціалу європейських етносів як спільної культурної спадщини [2: 35].

Імплементация ідей інтеграційних процесів знайшли своє продовження на всіх основних етапах Болонського процесу – від Лісабонської Конвенції 1997 року й Сорбоннської декларації 1998 року чотирьох міністрів освіти Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії, Федеративної Республіки Німеччини, Італійської Республіки та Французької Республіки, Болонської декларації 30 міністрів освіти у 1999 році, Празького комюніке представників урядів 33 країн Європи у 2001 році та до Берлінського комюніке представників урядів 40 країн у 2003 році [3: 87]. Тому всі складові компоненти Болонського процесу правомірно без будь-якої його ідеалізації інтерпретувати у форматі прогресивних освітянських тенденцій третього тисячоліття.

В останні десятиріччя практично кожна європейська держава, виходячи з нових соціально-політичних та економічних реалій (стрімкий розвиток інформаційних та комунікаційних технологій, кардинальні політичні й демографічні зміни, еволюція ринків праці, відкритість сучасних суспільств і взаємопроникнення культур), розпочала й активно продовжує реформування шкільної освіти. Йдеться про збільшення тривалості навчання, трансформацію змісту освіти в напрямі її гуманізації, виявлення ефективних механізмів забезпечення якості освітніх послуг [4: 19].

Європейська інтеграція істотним чином впливає й на характер та зміст останніх за часом французьких освітніх реформ. Це стосується й модернізації шкільної освіти, що розпочалася зі вступу в дію нового Закону про освіту від 23 квітня 2005 року. Підготовці нового Закону передували кількомісячні загальнодержавні дебати за участю широкого загалу громадян. Викладачі, учні та їх батьки дійшли згоди щодо того, що зміст шкільної освіти необхідно модернізувати з урахуванням як загальноєвропейських вимог і стандартів, так і національних потреб та інтересів. На думку французьких фахівців, система національної освіти повинна

задовольняти потребу кожної молодої людини в отриманні якісних знань, у підготовці до майбутньої професійної діяльності, а також до повноцінного особистого життя й активного громадянства.

Так, на думку Луї Вебера, керівника інституту досліджень Об'єднаної федерації викладацьких профсоюзів, у ході сучасної розбудови французької системи освіти дуже важливо брати до уваги такі чинники, як децентралізація, вплив Європейського Союзу на освітню політику, маркетингова та комерціалізація освіти як загальноосвітні тенденції [5: 3].

Децентралізація французької системи освіти, яка ще з часів наполеонівської імперії була занадто централізована, триває у Франції понад два десятиліття років. Перша фаза децентралізації полягала в наданні регіонам і департаментам прав розбудовувати шкільну освіту, користуючись як власними (регіональними) фондами, так і державними дотаціями. Таким чином, держава зберігала можливість усувати нерівність між регіонами. Вона також зберігала за собою виключне право на створення навчальних програм, штатного розкладу і под. [6: 8].

Європейський Союз, який є другим джерелом впливу на освіту Франції, відіграє дедалі більшу роль у визначенні національної освітньої політики цієї держави. Згідно з документами, прийнятими на загальноєвропейських самітах в Лісабоні (березень 2000 р.) і в Барселоні (березень 2002 р.) Євросоюз хоче стати "найбільш конкурентноздатною і найдинамічнішою в світі економічною системою". Для цього необхідно "модернізувати соціальну європейську модель шляхом інвестицій у людські ресурси і боротьби із соціальними негараздами" [7: 5]. До реалізації цих цілей і завдань мають долучитися усі країни ЄС, у тому числі й Франція.

Фінансове зобов'язання в підтримці освіти звичайно є життєво необхідним. Статистика показує, що всі країни, свідомі важливості освіти для економічного та соціального добробуту, виділяють на освіту значну частину їхнього НВП, передусім, щоб зменшити соціальну нерівність і сприяти соціальному партнерству, усунути негативні вияви соціального детермінізму. Так, у Франції в 2003 році на освіту було виділено 7,1 % НВП, що складало 6600 євро в рік на учня чи студента [8: 4].

Соціально-культурні зміни на теренах континентальної Європи, посилення міграції та демографічні катаклізми призводять до необхідності пошуку нових шляхів у розбудові одного з найважливіших секторів європейського освітнього простору – обов'язкової освіти. Франція переконливо демонструє політичну рішучість у розв'язанні складних проблем шкільної освіти. Французький уряд ухвалив новий Закон про освіту 23 квітня 2005 року, який має на меті оновлення системи обов'язкової освіти й поетапне введення в дію нових програм для початкової та основної школи до 2010 року. В офіційному бюлетені міністерства національної освіти Франції №14 від 6 квітня 2006 року визначено єдиний рівень вимог до загальної середньої освіти. Мірилом навчальної успішності школярів є спільне ядро знань і умінь (*socle commun*), до якого включено сім головних компетентностей, чи засадничих вимог, що були визначені декретом Міністерства освіти від 11 липня 2006 року. Головна мета впровадження спільного ядра знань полягає не в ущільненні програм навчальних дисциплін, а в тому, щоб надати фундаментального змісту всій обов'язковій освіті, виокремити головні напрями навчання, його зміст та кінцеву мету. Комплексні тести перевірки опанування спільного ядра знань планується здійснювати вже на етапі закінчення початкової школи, а також по закінченні коледжу. З 2007-2008 навчального року програми з усіх шкільних дисциплін адаптують згідно з новими вимогами.

Для початкової школи 2007-2008 навчальний рік буде другим роком реалізації принципів опанування рідної мови, визначених циркуляром "Навчання читання" і змінами до програм від 24 березня 2006 року, що стосуються читання. Оновлення змісту програм із французької мови стосується також письма і граматики. Одночасно з цим особливу увагу в початковій школі приділяють навчання математики, зокрема йдеться про посилення вимог до навчання чотирьох математичних дій і практики усного рахунку. Засвоєння учнями французької мови й математики визначено головними дисциплінами протягом усього періоду навчання в школі.

Сучасні інтеграційні процеси в Європі та у світі загалом перетворили знання з іноземної мови на предмет першої необхідності для вихованців масової середньої школи Франції [9: 24]. Починаючи з 1-го класу початкової школи (CE1) діти вивчають іноземну мову. Планується досягнення рівня A1 (згідно з європейськими вимогами) на кінець навчання в початковій школі й рівня B1 відповідно в коледжі. З 5 класу учні починають вивчення другої іноземної мови. Їм пропонують широкий вибір мов: окрім європейських, можна вивчати також східні мови, наприклад, китайську. Але, звичайно, навчання в школі не обмежується лише підсиленням уваги до "ядра" дисциплін. План школи вимагає збереження змістової рівноваги між усіма дисциплінами, включаючи культурне й естетичне виховання.

Міністерство освіти Франції гарантує забезпечення реалізації програми підтримки учнів, що мають проблеми в навчанні. З цією метою створюються 1000 додаткових посад вчителів і 3000 асистентів вчителів. Зони пріоритетного навчання реструктуруються в 249 мереж "шкільної успішності" (*un réseau au service de la réussite scolaire des élèves*), де в єдину структуру об'єднуються материнська школа, початкова школа й коледж.

Для кожного школяра в кінці першого класу вводиться "індивідуальний щоденник компетентностей" (*le livret individuel de compétences*), який має допомогти кожному учневі зафіксувати й усвідомити власний рівень знань і умінь, а також найближчі завдання його подальшого розвитку. Індивідуальний щоденник є одним з елементів шкільного електронного щоденника, який заводять на кожного учня. Крім успіхів в опануванні спільного ядра знань і планових шкільних атестацій (наприклад, свідоцтво з інформатики та Інтернету, безпека дорожнього руху, перша допомога), у щоденнику будуть зафіксовані зауваження й поради вчителів щодо

навчання учнів, а також поточні оцінки з шкільних предметів. У щоденнику також з'являється оцінка за уміння жити і працювати в колективі як оцінка загальної соціальної компетентності учня.

Ще одним нововведенням у французькій школі є тісна співпраця педагогів із батьками учнів. Декрет №2006-935 від 28 липня 2006 року й циркуляр міністерства освіти №2006-137 від 25 серпня 2006 року декларують необхідність активного залучення батьків у шкільний навчально-виховний процес.

Базовим завданням реформи в галузі загальної середньої освіти у Франції, яка розпочалася введенням у дію нового Закону про освіту від 23 квітня 2005 року, визначено орієнтацію освіти на духовне зближення європейських народів [10: 1]. Модернізація навчальних програм покликана формувати в учнів європейську свідомість. Зокрема, основне завдання курсу "громадянська освіта" – виховувати учнів водночас як громадян Французької республіки, громадян Європи і громадян усієї планети. Саме тому однією з засадних тем громадянської освіти визначено фундаментальні загальнолюдські цінності, які спираються на права людини. Важливим є розгляд на уроках громадянознавства проблем, пов'язаних із захистом прав людини в Європі. Це допоможе учням, на думку французьких фахівців, краще зрозуміти цінності та принципи європейського громадянства.

Отже, одним із найважливіших завдань реформування загальної середньої освіти у Франції на врахування вимог Європейського Союзу до демократизації освітньої системи є забезпечення всіх соціальних верств рівним доступом до навчання не лише в початковій, але й в основній школі. Інтеграційний поступ Франції до Європейського освітнього простору відбувається послідовно шляхом поетапного реформування системи національної освіти. Зокрема французькі посадові фахівці опікуються визначенням напрямів реформування освіти, таких як: децентралізація, егалітаризація, модернізація змісту обов'язкової освіти, адекватних реаліям суспільного поступу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Матвієнко О.В. Развитие систем средней школы в странах Европейского союза: сравнительный анализ. – К., 2005. – 512 с.
2. Пуховська Л.П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі в кінці ХХ століття: Дис. ... д-ра пед. наук: 13. 00. 04. – К., 1998. – 354 с.
3. Василюк А., Корсак К., Яковець Н. Нариси з порівняльної педагогіки. – Ніжин: Ред.-вид. відділ НДПУ, 2002. – 119 с.
4. Локшина О. Стратегія Ради Європи в галузі шкільної освіти // Шлях освіти. – К., 2002. – № 3. – С. 19-21.
5. Вебер Л. Проблемы образовательной системы во Франции. – http://scepisis.ru/library/id_389.html.
6. Prost A. La place de l'école dans la société // Le système éducatif. Cahiers français. – 1998. – № 285. – mars-avril. – 112 p.
7. Журавський В.С., Згуровський М.З. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти. – К.: Політехніка, 2003. – С. 5.
8. L'état de l'Ecole. – 2004. – №14. – Octobre. – 77 p.
9. Лавриченко Н.М. Модернізація змісту базової освіти у західноєвропейських країнах // Директор школи. – 2004. – № 6 (294). – С. 22-25.
10. Bulletin officiel du ministère d'éducation nationale. – 2007. – № 3 du 18 janvier. – 12 p.

Матеріал надійшов до редакції 2007р

Папизжук В.А. Европейская интеграция как фактор реформирования содержания школьного образования во Франции.

В статье речь идет о влиянии европейской интеграции на реформу содержания школьного образования во Франции. Анализируется зависимость изменений в содержании французского школьного образования от общеевропейских процессов в системе образования. Франция демонстрирует политическую решительность в решении сложных проблем школьного образования, доказательством чего стал новый Закон об образовании, принятый 23 апреля 2005 года.

Papizhuk V.O. European Integration as a Factor of Reforming School Education Contents in France.

The paper considers the European integration influence on the contents of school education reform in France. The dependence of changes in school education contents on the general European processes in education system is presented and analyzed. It is demonstrated by political decisiveness in solving complicated problems of school education in France. This fact is proved by the adoption of the new Education Law in April 23, 2005.